

Ανωνυμοποιημένο κείμενο

Μετάφραση

C-367/23 - 1

Υπόθεση C-367/23

Αίτηση προδικαστικής απόφασης

Ημερομηνία καταθέσεως:

9 Ιουνίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Cour de cassation (Γαλλία)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

7 Ιουνίου 2023

Αναιρεσείων:

ΕΑ

Αναιρεσίβλητη:

Artemis security SAS

[παραλειπόμενα]

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ COUR DE CASSATION, CHAMBRE SOCIALE
(ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΑΚΥΡΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ, ΓΑΛΛΙΑ),
ΤΗΣ 7ης ΙΟΥΝΙΟΥ 2023

[παραλειπόμενα]

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

- 1 Κατά την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση (Αμιένη, 2 Σεπτεμβρίου 2021), ο ΕΑ προσελήφθη ως υπάλληλος SSIAP 1 (υπηρεσία πυρασφάλειας και βοήθειας προς το προσωπικό), την 1η Απριλίου 2017, από την εταιρία Artemis security.

- 2 Με δικόγραφο της 25ης Απριλίου 2019, ο μισθωτός άσκησε αγωγή ενώπιον [του conseil de prud'hommes de Compiègne (δικαστηρίου εργατικών διαφορών Κομπιένης, Γαλλία)] με αίτημα τη δικαστική λύση της σύμβασης εργασίας του και την καταβολή διαφορών οφειλών μισθολογικής και αποζημιωτικής φύσεως, μεταξύ των οποίων την καταβολή αποζημίωσης για μονομερή τροποποίηση της σύμβασης εργασίας σε σύμβαση νυχτερινής εργασίας και έλλειψη αυξημένης ιατρικής παρακολούθησης.
- 3 Την 1η Ιουλίου 2019, απολύθηκε.
- 4 Με απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2019, το conseil de prud'hommes de Compiègne (δικαστήριο εργατικών διαφορών Κομπιένης) απέρριψε το αίτημα του μισθωτού για αποζημίωση για μονομερή τροποποίηση της σύμβασης εργασίας [από σύμβαση ημερήσιας εργασίας σε σύμβαση] νυχτερινής εργασίας και έλλειψη αυξημένης ιατρικής παρακολούθησης.
- 5 Με απόφαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, το cour d'appel d'Amiens (εφετείο Αμιένης, Γαλλία) επικύρωσε την απόφαση αυτή στο διατακτικό του.
- 6 Για να αποφανθεί κατ' αυτόν τον τρόπο, το εφετείο έκρινε κατ' αρχάς ότι ο μισθωτός υποστήριζε ότι η μεταβολή του ωραρίου εργασίας από ημερήσια σε νυχτερινή εργασία αποτελούσε τροποποίηση της σύμβασης εργασίας του που δεν μπορούσε να του επιβληθεί [παραλειπόμενα] [ο εργοδότης του αντέτασσε συμβατική ρήτρα σύμφωνα με την οποία μπορούσε να υποχρεωθεί σε ημερήσια, αλλά και σε νυχτερινή εργασία, την οποία το εφετείο έκρινε παράνομη].
- 7 Το εφετείο επισήμανε εν συνεχεία ότι ο μισθωτός, ο οποίος επεκαλείτο συχνές αλλαγές του ωραρίου εργασίας από ημερήσια σε νυχτερινή εργασία και την υποχρέωση του εργοδότη να του παράσχει αυξημένη ιατρική παρακολούθηση, λόγω της νυχτερινής εργασίας, ζητούσε την καταβολή αποζημίωσης, λόγω της ανωτέρω έλλειψης ιατρικής παρακολούθησης. Έκανε δεκτό, ως προς το αίτημα αυτό, ότι ο ενδιαφερόμενος δεν αποδείκνυε το βάσιμο και το υποστατό της ζημίας του.
- 8 Ο μισθωτός άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αυτής.

Ο λόγος αναίρεσεως

- 9 [παραλειπόμενα] ο μισθωτός προσάπτει στην απόφαση ότι απέρριψε το αίτημά του για καταβολή αποζημίωσης λόγω τροποποίησης της σύμβασης εργασίας του σε σύμβαση νυχτερινής εργασίας και έλλειψης αυξημένης ιατρικής παρακολούθησης, ενώ «και μόνη η διαπίστωση ότι δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις που προστατεύουν την αυξημένη ιατρική παρακολούθηση θεμελιώνει δικαίωμα σε αποζημίωση· ότι, απορρίπτοντας το αίτημα του μισθωτού για αποζημίωση λόγω έλλειψης αυξημένης ιατρικής παρακολούθησης, για τον λόγο ότι δεν αποδείκνυε το βάσιμο και το υποστατό της ζημίας του, το cour d'appel (εφετείο) παρέβη τα άρθρα L. 3122-1 και L. 3122-11 του code du travail (εργατικού

κώδικα) και το άρθρο 9 της οδηγίας 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003».

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 10 Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε οι εργαζόμενοι τη νύχτα να δικαιούνται δωρεάν ιατρική εξέταση, πριν από την ανάληψη της εργασίας αυτής και, κατά τακτά χρονικά διαστήματα, στη συνέχεια.

Το εθνικό δίκαιο

- 11 Κατά το άρθρο L. 3122-11 του code du travail (εργατικού κώδικα), κάθε εργαζόμενος τη νύχτα δικαιούται ατομική τακτική παρακολούθηση της κατάστασης της υγείας του υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στο άρθρο L. 4624-1.
- 12 [παραλειπόμενα]
- 13 [παραλειπόμενα]
- 14 [παραλειπόμενα]

Λόγοι που δικαιολογούν την προδικαστική παραπομπή

- 15 Κατά πάγια νομολογία του Cour de cassation, chambre sociale (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, τμήμα κοινωνικής ασφάλισης και εργατικών διαφορών), η ύπαρξη ζημίας και η εκτίμησή της εμπίπτουν στην κυριαρχική εξουσία εκτιμήσεως των δικαστών της ουσίας (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, τμήμα κοινωνικής ασφάλισης και εργατικών διαφορών, 13 Απριλίου 2016, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 14-28.293, Bull. 2016, V, αριθ. 72).
- 16 [παραλειπόμενα]
- 17 Από το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας προκύπτει ότι οι εργαζόμενοι τη νύχτα πρέπει να δικαιούνται δωρεάν ιατρική εξέταση, πριν από την ανάληψη της εργασίας αυτής και, κατά τακτά χρονικά διαστήματα, στη συνέχεια.
- 18 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε όλες τις περιπτώσεις που οι διατάξεις μιας οδηγίας είναι, από άποψη περιεχομένου,

απαλλαγμένες αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς, οι ιδιώτες μπορούν να τις επικαλούνται έναντι του κράτους, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων που αυτό ενεργεί υπό την ιδιότητα του εργοδότη, μεταξύ άλλων όταν το κράτος αυτό παρέλειψε να μεταφέρει εμπροθέσμως την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο ή προέβη σε πλημμελή μεταφορά της (ΔΕΚ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1986, Marshall, 152/84, σκέψεις 46 και 49· ΔΕΕ, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, Fuß, C-243/09, σκέψη 56).

- 19 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκρινε συνεπώς ότι το άρθρο 6, στοιχείο β', της οδηγίας 2003/88/ΕΚ ανταποκρίνεται στα κριτήρια αυτά, δεδομένου ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη, με σαφείς όρους, συγκεκριμένη υποχρέωση επιτεύξεως αποτελέσματος, η οποία δεν συνοδεύεται από καμία αίρεση όσον αφορά την εφαρμογή του κανόνα τον οποίο θεσπίζει, ο οποίος συνίσταται στην καθιέρωση ανωτάτου ορίου 48 ωρών, περιλαμβανομένων των υπερωριών, όσον αφορά τη μέση εβδομαδιαία διάρκεια εργασίας και ότι, επομένως, πληροί όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την παραγωγή άμεσου αποτελέσματος (απόφαση Fuß, προμνησθείσα, σκέψεις 57 και 59).
- 20 Επίσης κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οδηγία 2003/88/ΕΚ έχει ως σκοπό τον καθορισμό των στοιχειωδών προδιαγραφών για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των εργαζομένων με την προσέγγιση των εθνικών διατάξεων, ιδίως όσον αφορά τη διάρκεια του χρόνου εργασίας (ΔΕΕ, αποφάσεις Fuß, προμνησθείσα, σκέψη 32, και της 11ης Νοεμβρίου 2021, C-214/20, Dublin City Council, σκέψη 37).
- 21 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκρινε συνεπώς ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα της οδηγίας 2003/88/ΕΚ, πρέπει τα κράτη μέλη να εμποδίζουν την υπέρβαση της μέγιστης εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας, όπως αυτή καθορίζεται στο άρθρο 6, στοιχείο β', της οδηγίας 2003/88/ΕΚ (απόφαση Fuß, προμνησθείσα, σκέψη 51). Προσέθεσε ότι η υπέρβαση του ανώτατου ορίου της μέσης εβδομαδιαίας διάρκειας εργασίας που καθορίζεται στο άρθρο 6, στοιχείο β', της οδηγίας 2003/88/ΕΚ αποτελεί, καθαυτή, παράβαση της εν λόγω διατάξεως, χωρίς να απαιτείται να αποδειχθεί περαιτέρω η ύπαρξη συγκεκριμένης ζημίας. Ελλείπει μέτρου του εσωτερικού δικαίου που να εφαρμόζει τη δυνατότητα παρέκκλισης που προβλέπεται στο άρθρο 22, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της ίδιας οδηγίας, η έννοια της «ζημίας» που αναφέρεται στη διάταξη αυτή είναι παντελώς αλυσιτελής για την ερμηνεία και την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου 6, στοιχείο β' (απόφαση Fuß, προμνησθείσα, σκέψη 53). Έκρινε επίσης ότι, δεδομένου ότι η οδηγία 2003/88 έχει ως σκοπό, με τη χορήγηση ικανοποιητικών περιόδων αναπαύσεως, την εξασφάλιση της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων, ο νομοθέτης της Ένωσης θεώρησε ότι η υπέρβαση της μέγιστης διάρκειας μέσης εβδομαδιαίας εργασίας που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 6, στοιχείο β', στο μέτρο που στερεί από τον εργαζόμενο μια τέτοια περίοδο αναπαύσεως, του προκαλεί, από μόνη της, ζημία εφόσον με τον τρόπο αυτό θίγεται η ασφάλεια και η υγεία του (απόφαση Fuß, προμνησθείσα, σκέψη 54).

- 22 Στηριζόμενο μεταξύ άλλων στις αιτιολογίες αυτές, το Cour de cassation, chambre sociale (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, τμήμα κοινωνικής ασφάλισης και εργατικών διαφορών), αποφασίζει πλέον ότι και μόνη η υπέρβαση της ανώτατης διάρκειας εργασίας θεμελιώνει δικαίωμα στην αποζημίωση (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, τμήμα κοινωνικής ασφάλισης και εργατικών διαφορών, 26 Ιανουαρίου 2022, αίτηση αναιρέσεως αριθ. 20-21:636, δημοσιευθείσα).
- 23 Στο αναλυτικό υπόμνημά του, ο μισθωτός υποστηρίζει ότι η νομολογία που προέρχεται από την απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 14ης Οκτωβρίου 2010 (Fuß, προμνησθείσα) πρέπει οπωσδήποτε να μεταφερθεί σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων που προστατεύουν την αυξημένη ιατρική παρακολούθηση για νυχτερινή εργασία, τις οποίες κατοχυρώνει η οδηγία 2003/88/ΕΚ, καθόσον έχουν το ίδιο αντικείμενο, ήτοι την προστασία της υγείας του μισθωτού.
- 24 Όσον αφορά τη νυχτερινή εργασία, η οδηγία 2003/88/ΕΚ προβλέπει δύο σειρές μέτρων, αφενός, στο άρθρο 8, «διάρκεια της νυχτερινής εργασίας», το οποίο περιλαμβάνει μέτρα περιορισμού της διάρκειας της νυχτερινής εργασίας, τα οποία παρίστανται ως ίδιας φύσεως με εκείνα του άρθρου 6 της εν λόγω οδηγίας, αντικείμενου της προμνησθείσας απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 14ης Οκτωβρίου 2010, αφετέρου, στο άρθρο 9 «ιατρική εξέταση και μετάθεση των εργαζομένων τη νύχτα σε θέση ημερήσιας εργασίας».
- 25 Ωστόσο, οι υποχρεώσεις που θεσπίζονται σε ζητήματα νυχτερινής εργασίας παρουσιάζονται με διαφορετικό τρόπο στις αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας 2003/88/ΕΚ, ανάλογα με το αν αφορούν τον περιορισμό της διάρκειας της εργασίας ή την ιατρική παρακολούθηση του εργαζομένου. Συγκεκριμένα, η αιτιολογική σκέψη 8 ορίζει ότι «θα πρέπει να περιορίζεται η διάρκεια της νυχτερινής και της υπερωριακής εργασίας και να προβλέπεται ότι, όταν ο εργοδότης χρησιμοποιεί τακτικά εργαζομένους τη νύχτα, ενημερώνει σχετικά τις αρμόδιες αρχές, εφόσον του το ζητήσουν». Η αιτιολογική σκέψη 9 παρίσταται λιγότερο ακριβής ή επιτακτική κατά το μέτρο που ορίζει ότι «είναι σημαντικό οι εργαζόμενοι τη νύχτα να δικαιούνται δωρεάν ιατρική εξέταση πριν αναλάβουν νυχτερινή εργασία και κατά τακτά χρονικά διαστήματα στη συνέχεια και, σε περίπτωση που έχουν προβλήματα υγείας, να μετατίθενται, στο μέτρο του δυνατού, σε κατάλληλη θέση ημερήσιας εργασίας». Η αιτιολογική σκέψη 10 προσθέτει ότι «η κατάσταση των εργαζομένων τη νύχτα και των εργαζόμενων σε βάρδιες απαιτεί προσαρμογή του επιπέδου προστασίας, όσον αφορά την ασφάλεια και την υγεία, στη φύση της εργασίας τους, καθώς και την αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών και των μέσων προστασίας και πρόληψης.»
- 26 Στην απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2022 (JP, C-61/21, σκέψεις 55 και 65), το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίχθηκε μεταξύ άλλων στην αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 2008/50/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2008, για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη για να κάνει δεκτό ότι τα άρθρα 13,

παράγραφος 1, και 23, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας εξυπηρετούσαν γενικό σκοπό προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του συνόλου του περιβάλλοντος και ότι δεν απένεμαν στους ιδιώτες ατομικά δικαιώματα, η προσβολή των οποίων θα θεμελιώνει την ευθύνη κράτους μέλους για ζημίες που προκαλούνται στους ιδιώτες. Η ως άνω αιτιολογική σκέψη ορίζει ότι «Για να προστατευθεί η ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον γενικότερα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να καταπολεμηθούν οι εκπομπές ρύπων στην πηγή και να εντοπισθούν και εφαρμοσθούν τα αποτελεσματικότερα μέτρα για τη μείωση των εκπομπών σε τοπικό, εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Γι' αυτόν το λόγο θα πρέπει να αποφεύγονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι εκπομπές επικίνδυνων ατμοσφαιρικών ρύπων, θέτοντας παράλληλα κατάλληλους στόχους για τον ατμοσφαιρικό αέρα που να λαμβάνουν υπόψη τα αντίστοιχα πρότυπα, τις κατευθυντήριες γραμμές και τα προγράμματα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας». Εντούτοις, όπως και η αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 2008/50/EK, η αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2003/88/EK παρουσιάζει τα μέτρα που καθορίζει ως αναγκαία, με αποτέλεσμα να τίθεται το ζήτημα αν η ως άνω αιτιολογική σκέψη δεν καθορίζει επίσης έναν γενικό σκοπό.

- 27 Επομένως, τίθεται, κατά πρώτον, το ερώτημα αν οι διατάξεις του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88/EK παρουσιάζονται, από άποψη περιεχομένου, απαλλαγμένες αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς, ώστε να μπορούν οι ιδιώτες να τις επικαλούνται έναντι του κράτους, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων που αυτό ενεργεί υπό την ιδιότητα του εργοδότη, μεταξύ άλλων όταν το κράτος αυτό προέβη σε πλημμελή μεταφορά της οδηγίας.
- 28 Αν το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κρίνει ότι στο προαναφερθέν ερώτημα αρμόζει καταφατική απάντηση, λαμβανομένου υπόψη του ότι οι οδηγίες δεν αναπτύσσουν άμεσο αποτέλεσμα στις διαφορές μεταξύ ιδιωτών, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο), οφείλει να λάβει υπόψη το σύνολο του εσωτερικού του δικαίου προς τον σκοπό σύμφωνης ερμηνείας (ΔΕΕ, 24 Ιανουαρίου 2012, M. Dominguez, C-282/10, σκέψη 31). Ωστόσο, η σύμφωνη προς την οδηγία 2003/88/EK ερμηνεία των [ουκείων] άρθρων του code de travail (εργατικού κώδικα) θα μπορούσε να προσκρούει στην απαγόρευση της contra legem ερμηνείας.
- 29 Κατά δεύτερον, πρέπει να ερωτηθεί το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αν η μη τήρηση των μέτρων που θεσπίζει το εθνικό δίκαιο για να διασφαλισθεί η ιατρική εξέταση των εργαζομένων τη νύκτα συνιστά καθεαυτή παράβαση του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/88/EK, χωρίς να απαιτείται να αποδειχθεί, για τη λήψη αποζημίωσης, η ύπαρξη συγκεκριμένης ζημίας που προέκυψε από αυτή.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο):

Έχοντας υπόψη το άρθρο 267 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

ΥΠΟΒΑΛΛΕΙ στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «Πληροί το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, τις προϋποθέσεις για να παράγει άμεσο αποτέλεσμα και να μπορεί να τύχει επίκλησης από εργαζόμενο σε διαφορά που τον αφορά;»,

- «Έχει το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2003/88/ΕΚ την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικές νομοθεσίες ή πρακτικές δυνάμει των οποίων, σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων που θεσπίζονται για την εφαρμογή των μέτρων που είναι αναγκαία για τη δωρεάν ιατρική εξέταση του εργαζομένου, το δικαίωμα αποζημίωσής του εξαρτάται από την απόδειξη της ζημίας που προέκυψε από την παράβαση αυτή;»

[παραλειπόμενα]

ΕΠΙΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ